

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія аеронавігації

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни
«Можливості людини та обмеження»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Аеронавігація
272 Авіаційний транспорт

за ТЕМОЮ № 8 – Психофізіологічні аспекти праці та відпочинку льотного складу

Винниця 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 28.08.2023 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з технічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні циклової комісії аеронавігації
протокол від 29.06.2023 р. № 14

Розробник:

1. Викладач циклової комісії аеронавігації, спеціаліст 2-й категорії Ємець В.В.

Рецензенти:

1. Викладач циклової комісії аеронавігації, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, професор Тягній В.Г.
2. Професор кафедри аеронавігаційних систем навчально-наукового інституту Аеронавігації, електроніки та телекомунікації Національного авіаційного університету, доктор технічних наук, доцент Шмельова Т.Ф

План лекції:

1. Тривалість робочої години для екіпажу ПС
2. Час відпочинку екіпажів повітряних суден
3. Облік робочих годин та часу відпочинку екіпажів повітряних суден

Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті**Основна література:**

1. В.П.Бабак. Безпека авіації. Київ, «Техніка», 2004.
2. Постанова Верховної Ради. Повітряний кодекс. Київ, 2004
3. Державіаслужба. Аналіз аварійності в ЦА 2011г.інформація. Київ, 2011
4. Державіаслужба. Правила розслідування АП з цивільними ПС в Україні.Наказ №565 від 03.08.2005 Київ, 2005

Текст лекції

1. Тривалість робочої години для екіпажу ПС

Установлюється відповідно до вимог чинного законодавства України.

Робота понад встановлену тривалість робочої години є понаднормованим. Понаднормовані роботи можуть застосовуватись лише як виняток та для кожного члена екіпажу УК не повинні перевищувати норм, встановлених чиним законодавством України.

Робочий час включає:

польотну годину (BLOCK TIME);

передпольотну підготовку;

годину післяпольотної роботи;

годину очікування вильоту з незалежних від екіпажу ПС причин в аеропортах, на оперативних точках та в інших місцях його перебування у разі ненадання умов для відпочинку, зазначеним у пункті 4.7 цих Правил;

годину перебування на чергування або в резерві;

годину, яку витрачає екіпаж ПС на аналіз польотів, учбово-тренажерну підготовку, проходження медичного огляду та інші види робіт, що передбачаються правилами внутрішнього трудового розпорядку та КВП експлуатанта;

годину перельот (переїзду) членів екіпажу ПС як пасажирів для виконання ними польотів з іншого аеродрому;

годину естафету.

Початком робочої години члена екіпажу ПС є його прибуття до місця роботи в термін, який зазначилися в графіках роботи та у відповідних документах з планування роботи екіпажу ПС. Закінченням робочої години члена екіпажу ПС є його відбуття з місця роботи після завершення виконання завдання експлуатанта.

У разі виконання польотів робочий час екіпажу ПС розпочинається НЕ пізніше його передпольотної підготовки, визначеної технологією роботи екіпажу ПС, КВП та КЛЕ відповідного типу ПС, та закінчується виконання післяпольотної роботи в пункті призначення ПС або на базовому аеродромі.

Тривалість щоденної роботи членів екіпажу УК не повинна перевищувати 12 годин з наступним часом відпочинку.

У разі затримки рейсу або необхідності посадки на запасний аеродром для завершення рейсу тривалість щоденної роботи (за Згідно членів екіпажу ПС) может бути збільшена максимум на 2 години, але НЕ більше двох разів на протязі послідовних 28 діб.

Під час виконання польотів з аерофотозйомка, обльоту радіосвітлотехнічних ЗАСОБІВ (РСТЗ), обслуговування високогірних експедицій (проведення МОРСЬКИХ суден, льодова розвідка та інше), перевезення вантажів, що швидко псуються, тривалість щоденної роботи членів екіпажу ПС может бути збільшена в межах, визначених пунктом 5.7 цих Правил.

Під час виконання авіаційних робіт (авіаційно-хімічні роботи, патрулювання ліній електропостачання та трубопроводів, геологорозвідка ТОЩО) тривалість щоденної роботи членів екіпажу УК не может перевищувати для:

одного пілота - 10 годин;

двох та більше членів екіпажу - 12 годин.

Час перебування екіпажу ПС у резерві НЕ має перевищувати 12 годин поспіль. Загальний час перебування екіпажу ПС у резерві НЕ має перевищувати 48 годин на місяць. Кількість резервів екіпажу ПС має бути НЕ більше ніж шість разів на місяць.

Польоти членів екіпажу ПС, тривалість робочої години які більше норми, установлені Правилами, виконуються посиленням або подвійним екіпажем. Тривалість щоденної роботи посиленого екіпажу может бути збільшено на 30%, а подвійного екіпажу - на 60% від тривалості щоденної роботи, зазначеної у пунктах 5.6, 5.7 Правил. Кількість посадок при цьому не повинні перевищувати чотирьох, а під час виконання трансмеридіанних польотів - трьох.

Для екіпажу ПС, який виконує польоти на ПС, обладнання спальними місцями для відпочинку його членів, тривалість щоденної роботи может бути збільшена для:

посиленого екіпажу - на 50% від тривалості щоденної роботи, зазначеної у пунктах 5.6, 5.7 Правил;

подвійного екіпажу - на 75% від тривалості щоденної роботи, зазначеної у пунктах 5.6, 5.7 Правил.

Кількість посадок при цьому не повинна перевищувати кількості посадок, зазначеної у пункті 5.11 Правил.

Кількість бортпроводників, які входять до складу посиленого екіпажу ПС, повинна бути збільшена таким чином, щоб забезпечити відпочинок кожного з них на протязі 30% від тривалості щоденної роботи, зазначеної у пункті 5.11 Правил.

Для членів екіпажів ПС встановлюються така гранична добова, місячна та річна тривалість польотної години:

9 годин - за добу (в течение будь-яких послідовних 24 годин);

10 годин - за добу (в течение будь-яких послідовних 24 годин) при виконанні трансмеридіанних польотів;

90 годин - за місяць (в течение будь-яких послідовних 28 діб);

900 годин - за рік (в течение будь-яких послідовних 12 місяців).

Гранична добова тривалість польотної години для посиленого та одвійного екіпажу збільшується пропорційно до збільшення часу щоденної роботи (пункт 5.11 та 5.12 Правил).

Для завершення рейсу дозволяється подовжувати польотну годину екіпажу ПС на одну годину, але в межах норм щоденної роботи, що зазначилися у пунктах 5.6, 5.7, 5.11, 5.12 Правил.

За згідно членів екіпажу ПС та з дозволу авіаційного лікаря місячна тривалість польотної години для них може бути збільшена на 25% від установленної, зазначеної у пункті 5.14 Правил, але має бути в межах річної тривалості польотної години та не більше чотирьох разів за рік.

Під час виконання учбових або тренувальних польотів в аеродромних умовах добової тривалості польотної години екіпажу УК не повинна перевищувати 6 годин. Кількість посадок або заходжень на посадку при цьому НЕ повинні перевищувати норм, установлених КЛЕ за типами ПС.

Під час роботи з хімічними препаратами різних класів небезпеки добова тривалість польотної години екіпажу ПС має бути УЗГОДЖЕНО з Укравіатрансом. Під час роботи із сумісними хімічними препаратами різних класів небезпеки добова тривалість польотної години приймається такою, що відповідає для препарату найбільшого класу.

2. Час відпочинку екіпажів повітряних суден

Тривалість години відпочинку екіпажу ПС ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ України встановлюється відповідно з чинним законодавством України.

Час відпочинку екіпажу ПС складається з:

години передпольотного відпочинку, який включає безперервний відрізок часу (годин), що надається експлуатантом;

години відпочинку між рейсами (польотами), що включає безперервний відрізок часу (годин), установлений графіком, розпорядку чи спеціальним розпорядженням експлуатанта;

години перерви для харчування;

щотижневий відпочинок (вихідні дні);

щорічної та додаткової відпустки, яка передбачається чинним законодавством України.

Тривалість відпочинку екіпажу ПС в базовому аеропорту повинна бути НЕ менше подвійної тривалості його попередньої робочої години. Мінімальна тривалість відпочинку екіпажу ПС повинна становитися НЕ менше 12 годин.

При перебуванні екіпажу ПС за межами базового аеропорту годину передпольотного відпочинку та годину відпочинку між рейсами (польотами) може бути об'єднаний та становити НЕ менше 8 годин з додержанням умов для відпочинку, зазначеним у пункті 4.7 Правил. Після повернення на базовий аеропорт членам екіпажу ПС повинен надаватися НЕ використані ними години відпочинку.

Під час виконання трансмеридіанних польотів годину передпольотного відпочинку та годину відпочинку між рейсами (польотами) за межами базового аеропорту може бути об'єднаний та становити НЕ менше, ніж 14 плюс 0,5 години Додаткові години на кожний часовий пояс, що перетинався.

Після повернення в базовий аеропорт екіпаж ПС повинен отримати повну акліматизацію (синхронізацію біологічного годинника організму), під час якої година відпочинку повина становити НЕ менше, ніж кількість перетнутих за політ годин поясів, помножена на 10 (при виконанні польотів у ЛЬВОВІ ТА напрямку) або 12 (при виконанні польотів у східному напрямку).

Щотижнева відпочинок (вихідні дні) повинні надаватися екіпажу ПС тривалістю НЕ менше як 42 години з урахуванням часу передпольотного відпочинку та часу відпочинку між рейсами (польотами).

Щорічна та додаткова відпустки надаються членам екіпажу ПС згідно із законодавством України про працю.

3. Облік робочих годин та часу відпочинку екіпажів повітряних суден

Облік робочої години та годині відпочинку членів екіпажів ПС здійснюються на підставі польотного завдання, бортових листів та табеля обліку робочий години.

Для членів екіпажів ПС установлюється підсумований облік робочої години як правило за місяць та до року за погодження з профспілковим комітетом експлуатанта. Загальна тривалість робочої години членів екіпажів ПС в разі встановлення облікового ПЕРІОДУ за місяць не повинна перевищувати місячної тривалості робочої години, а за рік - річної тривалості робочий години.

50% від часу перельоту (переїзду) членів екіпажу ПС як пасажирів для виконання ними польотів з іншого аеродрому зараховується до щоденної роботи.

У разі очікування вильоту, що затримується, без надання експлуатантом належних пояснень для відпочинку, зазначеним у пункті 4.7 Правил, годину очікування зараховується екіпажу ПС у щодень роботи.

Затримка вильоту ПС зараховується екіпажу ПС як годину відпочинку між рейсами (польотами) у разі надання йому умов для відпочинку в аеропортах, на оперативних точках та в інших місцях вильоту згідно з вимогами пункту 4.7 Правил.

Під час виконання польотів посиленням або подвійним екіпажем ПС тривалість щоденної роботи та польотної години зараховується усім членам екіпажу ПС повністю незалежно від обсягів їх зайнятості відносно керування ПС та його системами, обслуговування пасажирів та завантаження (розвантаження) ПС.

Період перебування екіпажу ПС у резерві зараховується до його місячного робочого часу. У разі виконання резервного екіпажем ПС польотного завдання період перебування в резерві НЕ зараховується до його щоденної роботи.

Під час виконання польотів на різних типах ПС та / або виконання різноманітних видів авіаційних робіт місячні та річні норми робочого (у тому числі польотної) екіпажу ПС визначаються пропорційно до його нальоту годин за типами ПС та видами авіаційних робіт.

Відповідальність за організацію обліку робочого часу та часу відпочинку членів екіпажів ПС несе експлуатант. Цей облік ведеться за формою, визначеними у КВП, Посадовою особою, яку призначила експлуатантом.